

Ella Jensens foredrag ved nordisk studieuge for fagforeningskvinder

Taler

Ella Jensen
Tobaksarbejder,
kommunalpolitiker,
fagforeningsformand

Dato

3. juni 1958

1 Jeg har valgt at tale om automatisering, arbejdstid og arbejdsplads, fordi man i for ringe grad sætter sig ind i fremtidens problemer – og det kan jeg i og for sig godt forstå, fordi der i sig selv er noget afskrækkende ved a[t] beskæftige sig med problemer, hvor man skal forsøge at spille forudsigende.

5

Jeg vil også straks sige, at et sådant forsøg på at se fremefter indeholder mange muligheder for fejltagelser, og en af de væsentligste fejltagelser, som jeg vil prøve på at undgå, er den, som man mange gange har været ude for fra arbejderside, nemlig at man i frygt for den tekniske udvikling eller i denne forbindelse automatiseringen har malet fanden på væggen og dermed i virkeligheden optrådt som "maskinknuser".

15 Det er jo ganske klart, at de, der direkte rammes af den tekniske udvikling og kommer i arbejdsledighed, har noget vanskeligt ved at se de store linier i udviklingen og kan have noget vanskeligt ved at tro på udligningsprocessen.

Når man f.eks. lukker en telefoncentral, og så og så mange telefonistinder dermed bliver arbejdsledige, kan disse naturligvis have vanskeligt ved at forstå, at de automatiske telefoner i virkeligheden er et fremskridt.

20

I denne forbindelse kan jeg sige, at det er blevet mig fortalt, at hvis det antal personer, som i dag forventes som abonnenter på et fuldautomatisk telefonapparat i U.S.A. skulle betjenes på den gammeldags facon – altså via telefondamer – så ville der ikke være tilstrækkelig disponibel arbejdskraft. Jeg har ikke haft lejlighed til at kontrollere dette men jeg kan udmærket godt se, at den fuldautomatiske telefon giver langt større brugsmuligheder, og at en fastholden ved de mere forældede systemer i virkeligheden er en stagnation.

30 Sådan vil man kunne tage stykke for stykke inden for næsten alle områder og
brancher og nå frem til, at de enkelte områder kan være bange for den teknik,
der ligger klods op af deres egen branche, men at vi allesammen må erkende, at
de tekniske fremskridt i det store og hele hidtil ikke har betydet hverken ringere
beskæftigelse eller dårligere arbejdsvilkår eller lavere leveniveau – tværtimod.

35 Dette giver os gode muligheder for at tro på, at det et langt stykke tid fremover
vil være sådan, at tekniske fremskridt vil betyde fortsat beskæftigelse, kortere
arbejdstid, bedre leveniveau.

40 Jeg vil gerne begynde med at understrege, at begrebet – automatisering – i
virkeligheden ikke er noget nyt. I virkeligheden er det en fortsættelse af noget
forlængst påbegyndt, og vi må gøre os klart, at menneskenes trang til stadig at
forbedre, at skabe teknik, fortæller, at man ikke er færdige og vel aldrig bliver
det.

45 Man kan naturligvis spørge, hvor meget kender man egentlig til fremtiden på
automatiseringens område, og man må selvfølgelig svare, at det i nogen grad må
blive teoretisk. Selvfølgelig kan der ske opsigtsvækkende ting, som styrter alle
beregninger over ende men der er en vis sandsynlighed i alle ting, og i alt fald –
de erfaringer, man har fra nutiden og fortiden, kan man bygge en hel del på.

50

Forøvrigt behøver man ikke at leve lige midt i en ting for at kunne tale om den.

Der var engang en gammel foredragsholder, som på Esbjerg Arbejderhøjskole
holdt et fortrinligt foredrag om Fanø. En begejstret tilhører sprang bagefter op
55 og sagde: "Det er jo storartet, hvor længe har De levet på Fanø?" hvortil
foredragsholderen svarede: "Fanø, der har jeg aldrig været". "Men hvordan kan
De så holde et foredrag om noget, De slet ikke har set" hvortil den lune
foredragsholder svarede: "Unge mand, jeg kan også holde et ypperligt foredrag
om månen, og der har jeg heller aldrig været"

60

Automa[t]isering er for mig et meget teoretisk spørgsmål, med mindre man
med automatisering i virkeligheden mener en fortsat mekanisering, for så er der
65 naturligvis tale om alvorlige realiteter.

Man taler om fuld automatisering, og det fortæller mig, at selv teoretikerne forudsætter mindre fuld automatisering, d.v.s. delvis automatisering, og det vil igen sige enhver form for mekanisk tjeneste, der helt eller delvis afløser menneskekraft, og i særdeleshed når der er 2 eller flere mekaniske processer efter hinanden.

Men det vil altså sige, at et dampskib er noget automatisk, for ved at dreje på maskintelegrafen sættes maskinerne i gang, skibet sejler, opvarmer lukaferne, tuder i dampfløjten, giver kraft til roret og eventuelt til dampspillene, hvis de skal bruges – en hel række af processer, og det er jo kun en fortsættelse af sejlkraften i stedet for årer, det er hjulet i stedet for ryggen, det er al opfindelse og al udnyttelse af naturkræfterne.

Når Rømer i Versailles har lavet springvandene og forskellige roterende ting ved kraft af faldende vand, så er det også automatisk.

85

Efter min opfattelse kan det være alle grader helt op til det såkaldte fuldautomatiske.

Ved man forøvrigt, hvad man taler om, når man bruger udtrykket fuldautomatisk? Findes der i det hele taget noget fuldautomatisk? Noget, der fra start til slut er uden fysisk menneskelig ydelse? Jeg tror det ikke – og dog – solenergien kan opvarme et batteri, som igen leverer elektricitet til et hus, men nogen skal lave batteriet m.m. Kan man i det hele taget tænke sig en fuldautomatisk verden – kan man? Jeg tror det ikke.

Den amerikanske fagforeningsleder, Walther Reuther, sagde engang til de nuværende Ford, der stolt viste såkaldte automatiske maskiner frem: "Ja, de er udmærkede, men de har jo en fejl, og det er den, at de kan ikke som arbejderne købe Fordbiler."

Hvis man kunne tænke sig fuldautomatiske funktioner, så skulle der formentlig være nogen, der tilvirkede alle de mangfoldige dele, der skulle bruges, og der skulle formentlig være nogle til at kontrollere og reparere, og spørgsmålet melder sig, hvem skal betale alle disse anlæg? Hvis der i øvrigt ikke er brug for

110 arbejdskraft, så kan der jo ikke tjenes penge, således som vi kender til det, og så er der jo heller ingen købekraft, og der er heller ingen brug for det fuldautomatiske, medmindre man via mekaniseringen går over til helt socialistiske samfund, og det har jeg ikke noget imod.

115 Jeg tror, vi bevæger os derhen imod, og jeg tror også, mekaniseringen hjælper med dertil, men jeg tror slet ikke på det fuldautomatiske samfund, men derimod men derimod er jeg bombesikker på en fortsat mekanisering, og alene den indeholder naturligvis adskillige problemer.

120 En fortsat mekanisering betyder ikke i min bevidsthed, at der bliver brug for færre arbejdere i antal. Jeg tror ikke på maskinknuserteorien. Jeg er ikke bange for mekaniseringen, når vi ser på, hvor mange eller hvor få der var beskæftiget i industri og håndværk m.m. for 50 år siden, og ser, hvor mange der er beskæftiget i dag, ser, hvorledes man har kunnet opsuge det stigende indbyggerantal i produktionslivet og mere til.

125

I løbet af ca. 50 år, fra 1901 til 1950, har der været en befolkningstilvækst fra 2,4 mill. til 4,3 mill. Denne befolkningstilvækst er opsuget, men det må erkendes, at det ikke er nogen homogen opsugning.

130

Medens landbruget i 1901 optog 530.000 mennesker, havde det i 1950 i sit brød kun 520.000. Af arbejdende, lønnede personer i landbruget var der i 1901 360.000 og i 1950 215.000. Det er – befolkningstilvæksten taget i betragtning – en sænkning til 1/3 af, hvad det skulle have været.

135

Lønnede arbejdere i industri og håndværk er modsat

140 i samme periode – med hensyntagen til befolkningstilvæksten – steget med op mod 100 %, eller nøjagtigt for industri, håndværk og byggeri med 93,1 % og for handel og transport med 84,9 %.

I 1901 var der 100.000 beskæftiget ved husgerning. Hvor mange der er beskæftiget ved husgerning i dag, ved jeg ikke, men det er muligt, det er gået ned. Til gengæld er liberale erhverv og administration utvivlsomt steget, men

heller ikke her har jeg tallet. Iøvrigt [sic] fortæller de kendte tal jo en hel del.

150 Dette giver os troen på, at man fremefter et langt stykke vej kan gøre det samme, men det er som sagt ikke homogent. F.eks. er det ikke helt sikkert, at landbruget eller fødevarerindustrien gennem rationel mekanisering er i stand til at forøge sin omsætning. Det er ikke sikkert, fordi rugbrødsfabrikken kan fremstille flere rugbrød og hurtigere, at den så er i stand til at sælge flere. Og det samme gælder forøvrigt mælk og mange andre ting.

155 Man sparer på rugbrødet og køber f.eks. nylontekstiler eller fjernsyn o.l. i stedet. Mekanik i levnedsmiddelbrancherne giver ikke direkte øget forbrug. Det går snarere den anden vej, at folk spiser færre af disse naturlige produkter. Man kan jo også producere så hurtigt og så meget, at man ikke aner, hvad man skal gøre ved produktionen. Tænk på de amerikanske overskudslagre af korn o.l.

160 Jeg har problemet tæt inde på livet på Mælkeriet Enigheden. Vi må gå temmelig langsomt frem med mekaniseringen, og det ser jeg ikke noget usundt i, tværtimod, vi mekaniserer omtrent i takt med den naturlige afgang, men resultatet bliver færre beskæftigede inden for mælkeindustrien, men jeg ved, at
165 over lang sigt er det ingen ulykke, for så er der måske så mange flere beskæftigede i konserverindustrien, eller medicinalindustrien, eller hvad ved jeg.

Det er interessant, at forbruget let går over til de finere, forædlede ting. Man spiser i dag ikke så meget røget fåreskinke som det fine bacon. Det er i dag svært
170 at sælge skummet mælk, men det er let at sælge piskefløde. Det er lettere at få børn til at spise ice cream end til at drikke mælk o.s.v.

På alle områder sker der på en eller anden måde en udligning, og det gælder naturligvis i høj grad, hvor der er tale om industri, håndværk og
175 bygningsarbejde.

Jeg erindrer mig for nogle år tilbage, da ingeniør Hindhede truede de københavnske jord- og betonarbejdere og naivt sagde: "Jeg skal udrydde jer allesammen gennem mekanisering". Og han mekaniserede virkelig –
180 betontromler, der blandede cementen, nedløbsrender og hejseværker og en hel bunke andre udmærkede ting, der tog noget af det sureste slid væk og samtidig forøgede kapaciteten, byggemulighederne og forcerede det utraditionelle byggeri

Ganske smertefrit er man i høj grad gået over til helt nye bygningsformer, med helt nye byggematerialer og helt ny arbejdsudførelse, således at man ved byggearbejde i dag – foruden de egentlige faglærte bygningshåndværkere – kan bruge ufaglærte arbejdere, eller jeg vil hellere sige tillærte arbejdere, eller måske specialarbejdere.

Naturligvis er det ikke Hindhedes metoder alene, men også mange andre mekaniske hjælpemidler, der tilsammen har gjort, at man kunne følge med de fordringer, som automobilismen, vejtrafikken i det hele taget, har stillet om nye veje og nye vejbelægninger, nye broer og en række nye ting. Og så er det jo meget sjovt at se, at f.eks. de københavnske jord- og betonarbejderes fagforening i dag er 4 gange så stor som dengang.

Mekaniseringen giver muligheder for på alle områder at erstatte det sure, væmmelige, stinkende slid med mere intelligente menneskeydelser kombineret med mekaniseringen, som samtidig giver mulighed for en kortere arbejdstid og en højere løn, d.v.s. i alt fald proportional andel i de større samfundsgoder, som den mekaniske udvikling giver betingelser for.

Det er jo nemlig rigtigt det, jeg fornylig har læst i en artikel i International Labour Review hvori det siges, at mekaniseringen – og her taler man selvfølgelig om automatisering, men jeg bliver ved med at tale om mekanisering – giver økonomiske fordele, nedsætter produktionsomkostningerne, skaber sikrere arbejdsforhold og forbedrede arbejdsprocesser og det giver større produktion og mindre spild. Det forbedrer alle metoder og gør det muligt at fremstille helt nye ting, f.eks. produktion af spaltningsmateriale, hvor der er skabt en helt ny industri og nye professioner.

Men, hvor store områder af erhvervslivet vil blive berørt af denne videreførte mekanisering? Ja, en af de undersøgelser, der er foretaget, kommer til det resultat, at i U.S.A. beskæftiger de industrier, der sandsynligvis vil blive berørt af den videreførte mekanisering, mindre end 10 % af den samlede arbejdsstyrke, og at det selv inden for disse industrier er usandsynligt, at beskæftigelsen kan nedsættes med så meget som 50 % over et tidsrum af 20 år. Der er nogen uenighed blandt de lærde om dette, og det må naturligvis være sådan, idet de, der trækker længst til den ene side, mener, at industrier, der bliver berørt af den videreførte mekanisering, vil berøre 20 % af den samlede arbejdsstyrke, medens

der også er nogle, der trækker til den anden side og taler om kun 5 %.

225

Den nuværende beskæftigelseskrise i Amerika, som forhåbentlig ikke bliver for dybtgående, kan vel ikke undlade at afsætte nogle mærker, også i spørgsmålet om mekaniseringen. Det er naturligvis vanskeligt at spå noget om, hvorvidt det hæmmer mekaniseringen, eller om det vil forcere den.

230

Under en tidligere beskæftigelseskrise i Tennessee Valley, hvor jorden gik tabt ved eruption, hvor sultende masser vandrede fra sted til sted uden at kunne finde arbejde, iværksatte man det nu så verdenskendte Tennessee Valley-projekt, der kom til at betyde ind dæmningsarbejder med voldsom udnyttelse af vandkraft og dermed skabelse af elektrisk kraft og derefter igen muligheder for en voldsom udvidelse af industri og en opbygning af landbrug inden for det meget store distrikt.

235

Det er rent paradoksalt et af de største socialistiske arbejder, der er foretaget og foretaget i og af det kapitalistiske Amerika.

240

Hele dette projekt er en blanding af øjeblikkelig manuel beskæftigelse og kraftkoncentration, der har skabt fremtidig beskæftigelse og gjort Tennessee fra at være en fattig forarmet plet til at være et rigt, driftigt område; men væk fra landsdelsområderne og tilbage til industriområderne.

245

Blandt de industriområder, hvor der allerede er indført udvidet mekanisk produktion, eller hvor dette vil blive indført snart, er kemikalier og flydende brændsel, cement- og

250

teglværksindustrien, fibertekstil og papirprodukter, glas og keramiske produkter, maskiner og maskinværktøjer, mineindustrien og en del af detailhandelen.

255

Vi skal nu erindre os, at i Amerika er landbrug, skovbrug, transport m.m. i forvejen stærkt mekaniseret, og derfor vil landbrug, skovbrug, transport, byggeri, beklædningsindustri og skibsbyggeri kun blive periferisk berørt, selv om disse industrier vil være i stand til at bruge en del automatiske maskiner. Ja, nu bruger jeg udtrykket automatiske, men det ord er heller ikke forbudt, det har man brugt i mange år også inden for maskinindustrien, bolte-, skrue- og standseautomater, ja selv i forbindelse med detailhandelen, cigar- og

260

telefonautomater, automatpistoler m.m.

265 København er vist forresten en af de byer i verden, hvor der findes flest handelsautomater, nå, men det var et sidespring.

Uden for fabrikationsindustrien vil service-industrien utvivlsomt gøre udstrakt brug af mere eller mindre automatiske maskiner.

270

Dertil kommer de nye industrier, som selve den videreførte mekanisering og dens tekniske kraft medfører. Jeg tror faktisk ikke, der er noget område i verden, der vil forblive uberørt af den fortsatte mekanisering, og jeg tror også, at man ad denne vej vil kunne hjælpe til at afkorte den ellers langsomme
275 industrialiseringsproces i underudviklede områder.

Men der er ingen, der alvorligt tror på, at man får en verden, der kun er mekanik og ikke har nogen mennesker til at betjene sig.

280 Nu læser jeg så mange steder: "Ja, men det betyder jo altså, at der bliver flere og flere funktionærer og færre og færre arbejdere"

Det forekommer mig faktisk at være noget vrøvl. Det, der i virkeligheden sker, er, at der bliver flere og flere arbejdere med andre funktioner. men det er da slet
285 ikke noget nyt.

Lad os tage noget af det, vi helt kender: Kusken, der afløstes af chaufføren, murerarbejdsmanden med sin dragt sten på ryggen, der er afløst af en, der passer en elevator eller en hejs, eller havnearbejderen med sækken på ryggen, eller
290 sømanden, der trak spillet, og så de mennesker, der passer de moderne kraner og winchen ombord på skibene. Og vi kan tage vaske- og skurekonens stilling i forhold til den moderne vaskeriarbejderske og hushjælpen med støvsuger, bonemaskine m.m.

295 Ja, men herregud, der går folk rundt omkring på de arbejdstekniske skoler i dag og hver dag og bliver omstillet. Arbejdsmænd, der lærer at forskalle og støbe beton og benytte lift. Kort sagt, alle de mekaniske hjælpemidler, som kommer frem, kræver naturligvis en omstilling, men det går udmærket.

300 Se piger og kvinder, drenge og mænd; med den største selvfølgelighed af verden

betjener de de mekaniske apparater. Det fordrer mindre fysik, større agtpågivenhed på en vis måde og vel i særdeleshed en ny indstilling over for arbejdsprocesserne, og derfor skal der en helt anden undervisning til både i
305 folkeskolen og på arbejdspladsen og i de arbejdstekniske skoler.

Men i de udviklede lande, *der* går det hele successivt. Og det er meget vigtigt, at man ude i den store verden ikke forcerer mekaniseringen mere, end tilpasningen kan følge med. Det er naturligt, at man får det til at glide uden
310 massearbejdsløshed, men alt dette er vi ikke enebestemmende om i Danmark. Vi er følsomme over for strømningerne udefra, men derfor kan vi godt i nogen grad tage afbødningsproblemerne op og forcere udligningsprocesserne.

Det er naturligvis straks noget andet i underudviklede lande, hvor udviklingen
315 skal tages i spring. Jeg har haft den store fornøjelse sammen med fru Nonny Wright i De Forenede Nationer at udkaste tanker om planer om mekanisering og uddannelse i brugen af mekanikken i underudviklede lande, og det er ikke det dårligste danske bidrag, der er givet inden for De Forenede Nationer.

320 Nå men tilbage til funktionerne, som vi må se på dem. Det er klart, at fagbevægelsen må tilpasse sig og indrette sin struktur efter de forandringer, der finder sted. Det er klart, at korkskærernes og sømsmedenes fagforeninger forsvinder, når der kommer andre konstellationer frem, og derfor er det også sådan, at dansk fagbevægelse er en stadig bevægelig, levende masse, men jeg ved
325 godt, at der også spekuleres i denne del af forskydningsprocenten fra fagbevægelsens modstanderes side.

Man vil gerne kalde så mange som muligt for funktionærer og dermed så vidt muligt holde dem fri af fagbevægelsen, og det er derfor, jeg siger nej til, at der
330 skulle komme flere funktionærer, men ja til, at der bliver flere arbejdere med andre funktioner. Funktionærer er for mig kun overordnede og ikke andet, og jeg vil godt erkende, at der af den slags funktionærer er komme[t] adskilligt flere.

335 Vi har en definition på det danske arbejdsmarked om, hvad overordnede er, og alle andre er arbejdere, hvad enten de kaldes funktionærer eller ej.

Som sagt, jeg tror på stadigt stigende antal arbejdere med andre funktioner, og jeg er indforstået med, at på nogle områder bliver arbejdere overflødige, og at

der må finde en successiv omplacering sted.

Den fortsatte mekanisering betyder efter min opfattelse en stadig stigning i
345 levestandarden og et større vareforbrug pr. person samt kortere arbejdstid med
muligheder for længere skolegang samt en fastholden af dem, der i dag er ældre
arbejdere, på grund af at levealderen stiger.

Jeg har netop læst, at man i Amerika – jeg taler flere gange om Amerika, fordi
det i den moderne verden vel er det mest teknisk-fremskredne – har det
350 problem, at man lader ophørsalderen være omkring de 65 med det resultat, at
der på det amerikanske marked er en lang række af folk på 65 år og derover, som
føler sig i besiddelse af en overskydende arbejdskraft, som de udbyder på
markedet.

355 Jeg ved også, at man i Sverige i stort omfang har en 60 års ophørsalder med det
resultat, at mange efter det tresindstyvende år går ind i nye større stillinger,
hvadenten det er tipstjenesten eller hvilken moderne foreteelse, det nu ellers kan
være.

360 Jeg kunne forresten undre mig over, at man i De Forenede Stater har forskellig
ophørsalder for henholdsvis kvinder og mænd, men tilbage til den længere
skolegang og den længere levealder.

Det vil med andre ord betyde mere viden, tidsrummet for erhvervelsen af denne
365 viden udvides, samtidig med at ophørsalderen udskydes. Der er uhyre mange
faktorer at tage med i betragtning, men enhver udvikling indeholder problemer
men ald[r]ig problemer som ikke kan løses.

370 Så længe denne proces sker successiv, kommer udligningsprocessen – hjulpet af
lidt gammeldags håndkraft og lidt god vilje – til at ske relativt smertefrit.

Sætter øget mekanisering stærkt og pludseligt ind, må man sætte kraftigt ind for
at finde de mest effektive midler til at yde social beskyttelse og økonomisk hjælp
til de arbejdere, der er tvunget til at skif[t]e arbejdsområde, og her bliver der
375 naturligvis en overgangsvanskelighed, ikke mindst med de ældre arbejdere.

Der er mange, der går og frygter for, at de faglærte områder vil forsvinde, og det
er klart, at nogle af dem forsvinder, men der bliver brug for nye fagkunderskaber

380 – og fagkundskaber af en endnu højere karakter end tidligere. Og her gælder det
for os i Danmark om at være med. Lad os for Gud i himlens skyld endelig
fortsætte med faguddannelse og med ny faglig viden, med omskoling, med
fagteknisk uddannelse. Det gælder også de, der med en fælles betegnelse kaldes
for arbejdsmænd – nogle kalder det for ufaglærte – men også de tvinges ind i en
385 uddannelsesproces – ja er midt i den, og det er godt.

For her ligger Danmarks chance. Jeg tror, at vort råstoffattige land vil kunne
gribe ind på områder i den nye teknik, hvor der kræves mere viden end
råmaterialer. Jeg tror at vi her i Danmark vil kunne lægge vægt på fremstilling af
390 elektromekaniske apparater, alt hvad der hedder servoteknik, termostater,
termoregulatorer, teletypemaskiner og en bunke små, men meget nyttige
brugsgenstande som clips, tegnestifter og medicinalvarer. Men foruden piller til
at putte i munden tror jeg også, vi har chancer for at lave bropiller o.l.

395 Jeg har set i Arbejdsgiverforeningens blad ved nytår 1956, hvor
industrikonsulent Søren A. Larsen har skrevet en udmærket artikel, hvor han
bl.a. bekræfter det, som jeg er inde på. Han siger:

"Et felt, hvor man kunne tænke sig, at dansk industri kan hævde sig, er
400 fremstillingen af apparatur til mekanisering og automatisering. Markedet for
disse produkter vil vokse kolossalt i de kommende år: Elektrisk udstyr som
kontaktorer relæer, afbrydere, signaludstyr, automatiske vægte, trykluftscylindre
hydrauliske cylindre, tællere, temperaturmålere, komplette anlæg for automatisk
produktion o.s.v."

405

Jeg tror, der er grund til at understrege, at hvor mekanisk verden end vil blive, så
vil der altid være trang til skønhed. Der vil altid være hang til kunst og fint
håndværk. Det kan godt være, vi kan nøjes med kunstige perler i stedet for ægte,
men det gør heller ikke noget, når de er lige så kønne; og det kan også godt være,
410 at vi kan nøjes med meget

fint tryk i stedet for oliemalerier, men det gør heller ikke noget, når de er lige så
kønne, men der skal være nogen, der præsterer det kunstneriske, både originalen
og de kunstneriske gengivelser, og selv om vi skal have plasticmøbler, eller hvad
415 ved jeg, så vil der altid være trang til det smukke og veludførte.

Det kan godt være, at den fortsatte mekanisering, den udvidede mekanisering,

420 de automatiske tilretningsprocesser vil influere på lønsystemerne. Det er slet
ikke umuligt, at dansk fagbevægelse, der igennem alle årene har været principiel
modstander af akkordsystemet, men som er blevet fanget af det levende liv, og
nu i mange år har kæmpet for stadig bedre akkorder. vil blive præsenteret for at
være principiel forsvarer for akkordsystemet, medens det levende liv afskaffer
425 det og erstatter akkordbetalingen med klassificeringsløn, alt efter det ansvar og
den betydning, den pågældende arbejder har.

Arbejdsvurderingen vil eksempelvis utvivlsomt i høj grad komme til at
interessere sig for, hvorledes aflønningen bør være under automationen. Der
kan være en vis mulighed for, at bestræbelserne for udvidelse af
430 akkordområderne kan blive modgået af en bevægelse, hvor teknikken sætter
farten, og hvor der derfor faktisk ikke indføres akkord, og hvor der derfor må
vurderes om, hvilken tidløn der skal indføres ved et arbejde, der kræver stor
omhu, men ikke egentlige manuelle arbejdsfunktioner. – Det er helt utvivlsomt,
at kvindernes krav om lige løn for lige arbejde i forbindelse hermed vil blive
435 yderligere stimuleret og trænge sig på til en løsning.

Jeg kan ikke lade være at gengive en del af det, der står i International Labour
Review, hvor man siger om forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdere:

440

“Automatisering vil skabe mange problemer vedrørende løn, arbejdstid,
sikkerhed og andre arbejdsforhold, anciennitet og tryghed i beskæftigelsen samt
445 metoder og teknik ved fælles drøftelser.

Det synes klart, at arbejdsforholdene vil blive forbedret og sikkerheden større
men der vil opstå nye sikkerhedsproblemer og blive behov for ny oplæring
inden for industrien. Automatisering vil afskaffe meget møjsommeligt fysisk
450 arbejde og snavset arbejde og give mulighed for renere og mere tiltrækkende
omgivelser.

Det vil blive nødvendigt at foretage ændringer i lønadministrationen og i
afgrænsningen af de forskellige arbejder[e], “arbejdsvurdering”. Tidsstudier i
455 deres nuværende form vil blive gammeldags, idet produktionstempoet sættes af
maskinen, og det vil blive nødvendigt at foretage omfattende ændringer i

akkordsystemer. Både ledelse og fagforening i en bestemt virksomhed må
utvivlsomt gennemgå bestående regler, som i almindelighed har udviklet sig på
460 baggrund af en forholdsvis stabil drift med klart definerede erhvervsgrupper.
Der må skabes nye anciennitetsbestemmelser, som vil gøre det lettere at
overflytte arbejdere.

Endelig vil der til stadighed opstå problemer vedrørende samarbejdet mellem
465 arbejdere og ledelse på grund af behovet for forhandlinger om ændringer i
teknologi, virksomhedens organisation og overdragelse af arbejde.

Automatiseringen vil også give nye impulser i bevægelsen for at opnå kortere
arbejdstid, og den længere fritid vil i sig selv frembyde mange problemer.”

470

Jeg behøver ikke over for denne forsamling at tale så forfærdelig meget om
475 udviklingen på arbejdstidsområdet. Jeg kan nøjes med blot ganske kort at
understrege, hvad vi alle ved, at for et halvt hundrede år siden, var arbejdstiden
fra 11 til 14 timer daglig. Vi ved også, at den er gået gradvis ned til den 8 timers
arbejdsdag. Vi ved også, at den derefter er gået gradvis ned i Amerika, så i
England og nu også i Skandinavien. Jeg vil i nogen grad se bort fra Frankrig,
480 fordi arbejdstidsnedsættelsen til 40 timer ugentlig i høj grad har været en
papirnedsættelse.

Arbejdstidsnedsættelsen er kommet stærkest frem i de teknisk bedst udviklede
lande, kommet senere i de svagere teknisk udstyrede områder og stagnerer
485 fuldkommen i Østeuropa og i de tilbagestående lande.

Arbejdstidsnedsættelsen i de enkelte lande og områder har imidlertid ikke været
ensartet. Inden for de mest ansvarlige funktioner er arbejdstidsnedsættelsen sket
først og stærkest i næsten alle lande. Det synes som om, at der hvor viden og
490 åndelig indsats i højere grad kræves end manuelt arbejde, at der har man haft
størst mulighed for at få en kortere arbejdstid. Hvis man ser sig omkring, vil
man finde, at der tidligst og mest er tale om kortere arbejdstid inden for
administration, kontor og lignende funktioner.

495 Der er mange, der synes, at det er fuldkommen pip, at det lettere arbejde har

kortere arbejdstid, men det er fordi, man måler arbejdet fysisk. Efterhånden som det fysiske arbejde ændres til at blive mere og mere åndspræget og dirigeres af mere og mere viden og ansvar, viser det sig, at denne form er nok så krævende og
500 fordrer åndelig "sprint", og for at kunne fungere korrekt må det udføres på kortere arbejdstid. Det må være forklaringen på, at meget bureauarbejde udføres på 30 timer om ugen.

Nu har jeg den opfattelse, at jo kortere arbejdstiden inden for et vist
505 balancepunkt er, jo mere arbejde vil man relativt udføre pr. time.

Alle de beviser, vi har – inden for konfektionsindustrien især – bekræfter fuldt og helt dette, og alle erfaringer viser, at man på kortere arbejdstid "sprinter" mere, og et moment mere er, at på den lange arbejdstid er der mere spildtid end
510 på den kortere arbejdstid.

Af større betydning er det, at alle erfaringer viser, at en nedsættelse af arbejdstiden presser arbejdsgiverne inden for industrien til en mere hensigtsmæssig tilrettelæggelse af produktionen.
515

Det fremgår af udviklingen i U.S.A., hvor man netop i stort omfang inden for industrien og erhvervslivet iøvrigt [sic] har sat ind for en rationel og planmæssig produktion, og det fremgår også af den undersøgelse, som amerikanske eksperter foretog af den danske konfektionsindustri, og hvor de kom til det
520 resultat, at der med samme arbejd[s]stab, samme arbejdstempo og samme maskinpark kan opnås en stor forbedring af produktionen, blot denne tilrettelægges bedre, og der findes endda meget store muligheder her.

Større anvendelse af maskiner og andre tekniske hjælpemidler i produktionen,
525 en fortsat og udvidet mekanisering bør gå takt i takt med en nedsættelse af arbejdstiden, så meget mere som en arbejdstidsforkortelse i sig selv indvirker på produktionslivet ved at fremme indførelsen og anvendelsen af ny teknik.

Vi har set det i U.S.A., hvor fagbevægelsens repræsentanter gennem krav om
530 arbejdstidsnedsættelse og højere lønninger har medvirket til at tvinge arbejdsgiverne til stadig at forbedre produktionsapparatet. Derfor står vi også i dag i den situation, som jeg sagde før, at arbejdstiden er kortest i de lande, der arbejder med den mest fremskredne teknik og som følge deraf samtidig er dominerende på verdensmarkedet. Det gælder også U.S.A. og England.

Jeg kan ikke lade være med at understrege følgende synspunkt:

Vi må altid huske at automatisering ikke er noget, der er opfundet for at
540 fortrænge mennesket eller gøre det overflødigt. Det er ikke en opfindelse, der går
ud på at fratage mennesket retten til at arbejde og nyde frugterne af dets arbejde.
Det er et middel, der giver mennesket større muligheder for at udføre mere og
mere nyttigt arbejde, at frembringe større kvanta med anvendelse af mindre
fysisk eller åndelig anstrengelse – et middel, hvormed et menneske kan bidrage
545 til, at dets medmennesker får opfyldt deres lovlige ønsker og at der skabes
komfort og fritid i deres hjem.

Vi må altid huske, at mennesket ikke er blevet til for maskinens skyld, men at
maskinen er blevet til for menneskets skyld. Hvilken device man end anvender
550 for at symbolisere “automatisering”, må mottoet være: “Maskinen i menneskets
tjeneste”. I øvrigt: Automatisering koster mange penge og store investeringer.

Jeg må derfor sige, at jeg frygter ikke for, at der er noget som helst, der bliver
fuldautomatisk i den forstand, at automatik[k]en gør menneskene overflødige.
555 Tværtimod har jeg den opfattelse, at automatiseringen vil være medvirkende til
at tvinge menneskene ind i en verden, hvor kampen for det daglige brød eller de
daglige kalorier og vitaminer skal det vel nu hedde er ude af verden, fordi den er
spild og kun spild, og hvor menneskets snilde er så stort, at menneskene får tid
til ikke alene at pleje deres dovenskab, som er en god ting, men også til at pleje
560 deres udvikling til væsener af langt højere værdi, både sjæleligt og åndeligt, end
de sjakaler, som vi kender så mange af i dag inden for menneskeheden. Men der
vil nok gå adskillige tidsperioder, før utilfredsheden med rette kan betegnes som
afskaffet.

565 Man vil nok omkring år 2000 møde manden, der beklager sig over at hans
ryghelicopter er af for ringe kvalitet, ligesom hans lømmetelevision trænger til at
fornyes, men det har han ikke råd til, for det er en tosset verden, man lever i,
hvor der næsten ingen udvikling sker.

570 Men i mellemtiden må vi andre jo tage dagens og tidens problemer, og der ligger
det således, at vi, der er i pagt med udviklingen, vi har et forfærdeligt mas med at
overvinde modstanden hos de tilbageholdende, der ikke gider eller tør investere
eller gøre anden indsats for at forcere den mekaniske udvikling, der også betyder

575 menneskets udvikling.

Se, under hele den udviklingsproces, som der til stadighed foregår, er det naturligvis ikke ligegyldigt, hvorledes menneskenes indpasning bliver. Der findes, eller fandtes, må man måske sige, eksperter, som troede, at de helt kunne
580 overse de individuelle særheder og tage hensyn til dem.

Der er foretaget en pudsigt undersøgelse på en virksomhed under det store firma Western Electric. Her har man konstateret, at hvis de rent menneskelige forhold inden for en virksomhed er ude af ligevægt, kan ingen rationalisering sætte
585 produktionen i vejret. Man havde gjort nogle forsøg med forskellige lyseffekter, men de spillede i virkeligheden slet ingen rolle, men det spillede en rolle, at arbejderskerne fik fornemmelsen af, at de var en betydningsfuld del, og det havde givet dem interesse, således at de selv ubevidst, alene af den grund, satte produktionen op; samtidig viste lægeundersøgelser, at pigerne faktisk havde det
590 fysisk bedre, sygemeldingerne gik ned. Man konstaterede i øvrigt, at hver pige havde sin egen måde at arbejde på. Nogle samlede de forskellige smådele. Undertiden flottede de sig endda med små variationer. Jo højere deres intelligenskvotient lå, desto flere variationer tillod de sig. Disse variationer stimulerede interessen for arbejdet.

595 Sådanne undersøgelser viser, at det er pjask-forkert når der er nogle, der tror, at man forøger produktiviteten ved indførelse af ster[e]otype, slaviske bevægelsesrytmer. Næh der skal lyst og interesse bagved, og her har samarbejdsudvalgene deres store betydning.

600 Naturligvis kan man i samarbejdsudvalgene henfalde til at snakke om de relativt små ligegyldige ting, men det gør i og for sig ikke noget, når blot man i samarbejdsudvalgene og interne møder mellem alle dele af en virksomhed skaber den livfulde interesse.

605 Men samtidig skal vi konstatere, at samarbejdet normalt ikke er noget, der kommer af sig selv, det skal skabes, det skal organiseres. Det vil i realiteten sige, at en af de første ting, man skal tage fat på, ligegyldigt om man er arbejderrepræsentant eller arbejdsgiverrepræsentant, er, hvad vil man? Hvad vil
610 man samarbejde om? Og hvordan har man tænkt sig at gøre det?

Tag nu f.eks. beskæftigelsesspørgsmålet, som står i stærk relation til det, jeg har

615 talt om. Dette kan jo behandles ad to veje. Den ene er at samarbejde med det formål at skabe ny og forbedret beskæftigelse; den anden måde at samarbejde om beskæftigelse på er i de situationer, hvor det ikke er lykkedes at skabe tilstrækkelig stor beskæftigelse. På dette område vil der jo være behov for at samarbejde om f.eks.:

620 Koordinering af personalepolitikken og rationaliseringsplanerne.

Arbejde for udvidelse af opsigelsesfrister, således at de menne[sk]er, der eventuelt berøres af en overgangsvanskelighed, får så god tid som muligt til at klare dette problem.

625

Oprettelse af fonds til støtte for de mennesker, som berøres af overgangsperioden.

630 Samarbejde om at begrænse tilgangen i rationaliseringsperioden, således at den såkaldte naturlige afgang kan regulere antallet af ansatte.

Samarbejde om at tilpasse rationaliseringens indførelse til det mest gunstige tidspunkt, f.eks. til en højkonjunktur, hvis dette er muligt,

635 eller til sidst, men ikke mindst,

at arbejde for en garanti mod arbejdsløshed som følge af konkrete rationaliseringsplaner.

640 Der vil sikkert være mange veje, hvor det er muligt at formindske de ubehagelige konsekvenser, som en overgangsperiode altid vil medføre. For den enkelte er det jo indlysende at det er det korte løb, der er afgørende for hans indstilling, selv om han godt inderst inde er indforstået med, at teknik i det lange løb ikke skaber arbejdsløshed.

645

På samme måde vil man kunne samarbejde om sikkerhedstjenesten, om arbejdsstudier, om forholdet mellem arbejdere og arbejdsledere o.s.v., o.s.v.

Der er opgaver nok at tage fat på.

650

Samarbejdsudvalgsaftalen, som I jo alle kender, er jo overhovedet ikke udnyttet i

den udstrækning, som den giver mulighed for.

655 Under den udviklingsproces, som til evighed foregår, sker der ændringer af en fortsat uendelighed.

Vi bør være forberedt på, at der for hver ny tidsperiode i større eller mindre grad vil være vokset nye problemer op, som trænger sig på for at blive løst på en for
660 arbejdsudøverne tilfredsstillende måde.

Vi har for hver overstået tidsperiode efterladte problemer, som vi endnu ikke har kunnet løse – med andre ord – vi bliver aldrig færdige, på samme måde som det levende livs fortsatte stræben efter ny udvikling aldrig vil standse.

665

Foruden den række, jeg før har nævnt, kan jeg tilføje:

Der er i dag ikke mange sømsmede, og korkskærernes antal er også gået ned, håndskomagerne er få o.s.v., men der er kommet mange nye funktioner til, og
670 der vil stadig være nye ting, der dukker op. Derfor bør man i al virksomhed stadig være opmærksom på udviklingen, således at man følger med, og det gælder ikke alene de enkelte virksomheder, det gælder så sandelig også nationerne. De nationer, der kapsler sig inde i tro og tryghed, de vil uvægerlig blive ladt tilbage, og det er derfor ikke uden grund, at jeg så ofte råber op om
675 initiativ og kalder på det store sus for vor levestandard hænger jo nøje sammen med, om vi kan få vor andel i produktionen til den store verden, og det er jo derfor ganske klart, at en hvilken som helst af os er interesseret i, at vi får så megen viden og uddannelse som muligt, så vi kan være med til at fremme mulighederne. Derfor siger jeg for min part tak for alt det oplysningsarbejde, der
680 kan etableres, og håber, det må sprede sig som ringe i vand – og det gør det forresten.

Ja, hermed vil jeg slutte min oversigt over automatisering – arbejdstid – arbejdsplads, idet jeg fuldt ud erkender, at det ikke er udtømmende nok, men
685 det rører alligevel ved tidens bankende puls, og det er alligevel den, der betyder det levende liv.

690

28.5.1958. ej/ig.

695

Kilde
700 Arbejdersmuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv: Ella Jensens arkiv

Kildetype
Maskinskrevet manuskript

Tags
705 Foredrag, Kvindebevægelsen

URI
<https://www.dansketaler.dk/tale/ella-jensens-foredrag-ved-nordisk-studieuge-for-fagforeningskvinder>

710

715

720

725